

Lausunto

Demokratia- ja julkisoikeusosasto
Neuvotteleva virkamies Petteri Jartti

25.1.2023

Eduskunnan sosiaali -ja terveysvaliokunnalle

Asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteristä sekä siihen liittyviksi laeiksi (HE 301/2022 vp)

Yleistä

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on 19.1.2023 pyytänyt oikeusministeriöltä asiantuntijalausuntoa otsikkoasiassa. Totean asiassa kunnioittavasti seuraavaa.

Oikeusministeriö on osallistunut hallituksen esityksen valmisteluun sekä perus- että jatkovalmisteluvaiheessa. Lisäksi oikeusministeriö on hallituksen esityksen perusvalmisteluvaiheessa 19.8.2022 antanut sosiaali- ja terveysministeriölle lausuntonsa, jossa se on esittänyt huomioita muun muassa henkilötietojen suojaa ja tietojen luovuttamista koskeviin säännöksiin sekä valtiosääntöisesti arkaluonteisten tietojen käsittelyä koskevien säännösten täsmällisyyteen ja tarkkarajaisuuteen.

Hallituksen esityksen 1. lakiehdotus (laki sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteristä) on oikeusministeriön toimialaan kuuluva asia, minkä vuoksi oikeusministeriö on sosiaali- ja terveysministeriön pyynnöstä 11.11.2022 myöntänyt lakiehdotukselle esittelyluvan.

Esityksen mukaan sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla toimivien muutoksenhakulautakuntien jäsenten sidonnaisuuksia koskevat tiedot rekisteröitäisiin jatkossa samaan rekisteriin kuin tuomareiden sidonnaisuudet ja sivutoimet. Tuomioistuimia ja niiden henkilöstöä koskeva sääntely säilyisi entisen sisältöisenä, eikä 1. lakiehdotus tosiasiallisesti muuttaisi nykytilaa tuomioistuinten osalta. Lisäksi lakiehdotus sisältäisi tavanomaista lainsäädännön ajantasaistamista ottamalla huomioon muun muassa EU:n yleisestä tietosuojasetuksesta seuraavat vaatimukset.

Yleisellä tasolla todettakoon, että lakiehdotusta voidaan pitää perusteltuna ja kannatettavana. Tästä huolimatta tässä lausunnossa kiinnitetään huomiota erityisiin henkilötietoryhmiin ja valtiosääntöisesti arkaluonteisiin tietoihin luettavien tietojen käsittelyyn.

Postiosoite
Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress

Eteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet

oikeusministerio@om.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Erityisiin henkilötietoryhmiin ja valtiosääntöisesti arkaluonteisiksi luokiteltavat henkilötiedot

Hallituksen esityksessä tehdään varsin seikkaperäisesti selkoa erityisiin henkilötietoryhmiin ja valtiosääntöisesti arkaluonteisiin tietoihin (jäljempänä arkaluonteiset tiedot) luettavien tietojen käsittelystä.

Hallituksen esityksessä todetaan (s. 17), että esitystä valmisteltaessa on päädytty näkemykseen, jonka mukaan ei voida täysin sulkea pois sitä, että sidonnaisuusilmoituksiin satunnaisesti ja yksittäistapauksissa sisältyisi myös erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja. Esimerkkinä esityksessä mainitaan, että henkilön ilmoittamien luottamus- tai hallintotehtävien perusteella voi joissakin tapauksissa olla mahdollista tehdä olettamuksia tai päätelmiä hänen erityisten henkilötietoryhmien tarkoittamista olosuhteista, joita voisivat olla esimerkiksi luottamustehtävä uskonnollisessa yhdyskunnassa.

Esityksen sääntämisperusteluissa on arvioitu, että satunnainen arkaluonteisten henkilötietojen käsittely on oikeasuhtaista ja perusteltua ottaen huomioon rekisteröinnin tavoite, käsittelystä rekisteröidyille aiheutuva riskitaso, EU:n tuomioistuimen tuore ratkaisukäytäntö ja perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntö.

Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen lausuntokäytännön mukaan arkaluonteisten henkilötietojen käsittelyn sallimisen katsotaan koskevan yksityiselämään kuuluvan henkilötietojen suojan ydintä (PeVL 37/2013 vp, s. 2/I). Valiokunnan käytännön mukaan arkaluonteisten tietojen käsittely on rajattava täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään (PeVL 3/2017 vp, s. 5 ja PeVL 15/2018 vp, s. 40). Yksityiselämän suojaan kohdistuvia rajoituksia on perustuslakivaliokunnan mukaan arvioitava kulloisessakin sääntely-yhteydessä perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten valossa. Jos esimerkiksi rekisteriin sisältyisi arkaluonteisia henkilötietoja, rekisterin perustamista on arvioitava näiden edellytysten, erityisesti rajoitusten hyväksyttävyyden ja oikeasuhtaisuuden, kannalta (PeVL 12/2019 vp, s. 3 ja siinä viitatut lausunnot).

Ottaen huomioon edellä selostettu perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntö, nyt ehdotetussa sääntelyssä arkaluonteisten tietojen osalta kovinkaan täsmällinen ja tarkkarajainen sääntely ei ole mahdollista. Kysymys olisi tiedoista, joista voisi ainoastaan välillisesti tehdä päätelmiä ja olettamuksia esimerkiksi erityisiin henkilötietoryhmiin liittyvistä tiedoista. Näin ollen tällaisten tietojen tyhjentävä määrittely ei ole lain tasolla toteutettavissa. Ottaen lisäksi huomioon arkaluonteisten tietojen käsittelyn arvioitu riskitaso sekä ehdotettavan sääntelyn tavoite, joka on turvata lainkäytön riippumattomuutta ja avoimuutta sekä tukea kansalaisten tiedonsaantia, on ehdotettua sääntelyä pidettävä oikeasuhtaisena ja perusteltuna.

Petteri Jartti
Neuvotteleva virkamies